

TA NEA_{gr}

Βιβλίο

Ονομάτων επίσκεψις

Ο Γιώργος Μπαμπινιώτης είναι ένας σκυταλοδρόμος της γλωσσικής διαδρομής. Ο τελευταίος αυτή τη στιγμή απόγονος των αλεξανδρινών Γραμματικών

[Κώστας Γεωργουσόπουλος](#) | ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 04/11/2017 08:00 |

Οι σκέψεις που θα ακολουθήσουν οφείλονται στο νέο πόνημα, αγώνισμα και κατόρθωμα του ακαταπόνητου δασκάλου της ελληνικής γλώσσας Γιώργου Μπαμπινιώτη. Ευκαιρία βέβαια μας προσφέρει η έκδοση της «Σύγχρονης Σχολικής Γραμματικής για όλους (Ελληνική γλώσσα - Γραμματική - Σύνταξη)» του Κέντρου Λεξικολογίας. Το τελευταίο αυτό δώρο του Μπαμπινιώτη στην ελληνική εκπαίδευση και παιδεία έρχεται να συνταχθεί σε μια σειρά περισπούδαστων σωσιβίων της ελληνικής γλωσσικής κληρονομιάς. Λεξικά, γραμματικές, συντακτικά, ετυμολογία, παραγωγή, ιστορία του γλωσσικού φαινομένου. Ο Μπαμπινιώτης χωρίς αμφιβολία παρέλαβε μια γενναία παράδοση ελλήνων Γραμματικών. Αναφέρω τους γνωστότερους στον μέσο Έλληνα, τον Τριανταφυλλίδη και τον Τζάρτζανο. Όμως από εκείνη την εποχή έχει κυλήσει πολύ νερό στο μεγάλο ποτάμι της γλώσσας αλλά και των θεωριών και των μεθόδων μελέτης του γλωσσικού φαινομένου. Θυμίζω πως η πρώτη μεγάλη και βαθιά διείσδυση στο γλωσσικό πρόβλημα ξεκίνησε από τον έξοχο και ακόμη γόνιμο στις μέρες μας διάλογο του Πλάτωνα «Κρατύλος». Εκεί συζητούν για τη γέννηση και τη γένεση της γλώσσας ένας μαθητής του Ηράκλειτου, ο Κρατύλος, και ο Σωκράτης. Το μέγα θέμα αυτής της μνημειώδους μονομαχίας ιδεών είναι αν η γλώσσα είναι φύσει ή θέσει. Ο διαχειριζόμενος την υλοζωική παράδοση της ελληνικής προσωκρατικής σχολής Κρατύλος ισχυρίζεται πως η γλώσσα είναι ενδιάθετη, μια προίκα που ενυπάρχει στην ανθρώπινη φύση, άρα θα λέγαμε σήμερα, εγγεγραμμένη στην κυτταρική εγκεφαλική οντότητα του λαβυρίνθου. Ο Σωκράτης ισχυρίζεται, ό,τι σήμερα πλέον επικρατεί στη γλωσσική θεωρία, ότι η γλώσσα είναι συνθήκη, κώδικας συμφωνίας μεταξύ των υποκειμένων που αναζητούν τρόπο επικοινωνίας μέσω ήχων που νοηματοδοτούνται κοινή συναισέσει.

Επανέρχομαι σε ένα έξοχο παράδειγμα που μας δόθηκε στην Αθήνα. Όταν χρόνια πολλά πριν οργανώθηκε στο Χίλτον ένα παγκόσμιο συνέδριο αστροναυτικής την εποχή που είχε αρχίσει ο διεθνής ανταγωνισμός αποστολών ανθρώπων στους άλλους πλανήτες, είχε προσέλθει και ο μέγας Φον Μπράουν, αλλά και ως διακόσμηση και δύο αστροναύτες, ένας αμερικανός και ένας σοβιετικός, που είχαν εξέλθει από το διαστημόπλοιο και είχαν περπατήσει στο Διάστημα.

Σε συνέντευξη στους δημοσιογράφους ένας μάλλον αφελής εντυπωσιοθήρας ρώτησε τους δύο αστροναύτες τι είδαν εκεί που περπάτησαν. Οι δύο ξένοι μεταξύ τους φιλοξενούμενοι κοιτάχτηκαν, γέλασαν και απάντησαν: «Δεν μπορούμε να σας πούμε, γιατί δεν υπάρχουν λέξεις σ' όλες τις γλώσσες της Γης για να σημάνουμε ό,τι είδαμε. Το πολύ να φτιάξουμε εμείς οι δύο μια κοινής αποδοχής λέξη που θα είναι ακοινώνητη για σας». Μιλούσαν 2.500 χρόνια μετά την απάντηση του Σωκράτη στον Κρατύλο.

Οι γλώσσες λοιπόν που θεσμοθέτησαν για να επικοινωνούν οι άνθρωποι είναι κατασκευές συστημάτων, φωνημάτων νοηματοδοτημένων προφορικά και αργότερα γραπτά.

Για αιώνες η επικοινωνία απευθυνόταν στα αφτιά και αργότερα στα μάτια - όταν άρχισαν οι άνθρωποι να επικοινωνούν ταξιδεύοντας σε άλλους τόπους και να συναλλάσσονται με αλλόγλωσσους ανθρώπους δημιουργήθηκε η ανάγκη να συγκροτήσουν εργαλεία, χειριρίδια, συστήματα που να διευκολύνουν τη χρήση και τη διάδοση της γλώσσας τους. Και αυτό έγινε μετά την Αλεξανδρινή Περίοδο σε χώρες με μεικτούς γλωσσικά πολιτισμούς.

Στην Αλεξάνδρεια π.χ. συμβίωναν Έλληνες, Ρωμαίοι, Εβραίοι, Σύροι, Πέρσες, Αιγύπτιοι και άλλες εθνότητες. Τότε, αφού κυρίαρχη γλώσσα της πολιτικής, του εμπορίου, της επιστήμης ήταν η ελληνική, δημιουργήθηκε η ανάγκη να υπάρχουν χειριρίδια ορθής χρήσης της γλώσσας σε μια εποχή που είχαν αρχίσει να νοθεύονται και να αλλοιώνονται ο ήχος και η μουσική της Αρχαίας Ελληνικής στα χείλη αλλοδαπών. Τότε οι αλεξανδρινοί φιλόλογοι (οι πρώτοι φιλόλογοι της Ιστορίας!) δημιούργησαν το τονικό σύστημα (τόνοι και πνεύματα) για να διασώσουν τη μουσική της γλώσσας που έφθινε, τότε έγιναν τα πρώτα λεξικά, οι πρώτες γραμματικές, τα πρώτα ετυμολογικά, τα ονομαστικά, οι μετρικές.

Η γλώσσα όμως είναι υποχρεωμένη, θα έλεγα καταδικασμένη, να εξελίσσεται. Σαν τα μεγάλα ποτάμια κουβαλάει στη ροή της ό,τι βρει στον δρόμο της προς τον ωκεανό. Το έλεγε εξάλλου ο παππούς Ηράκλειτος: «Δύο φορές δεν μπορείς να μπεις στο ίδιο ποτάμι. Τη δεύτερη ούτε το ποτάμι ούτε εσύ είστε οι ίδιοι. Τα πάντα ρει!»

Ο Μπαμπινιώτης είναι ένας σκυταλοδρόμος αυτής της γλωσσικής διαδρομής. Ο τελευταίος αυτή τη στιγμή απόγονος των αλεξανδρινών Γραμματικών. Παρέλαβε μια γλώσσα με βαριά ιστορία που διατρέχει τους αιώνες ανάμεσα σε συμπληγάδες.

Σ' αυτή τη διαδρομή η γλώσσα ως ζωντανός κάθε εποχή οργανισμός, ως ποταμός «φέρει» ό,τι συλλέγει. Και δημιουργεί νέες λέξεις για ό,τι νέο συναντά στην πορεία του. Ο Μέγας Κουμανούδης μάς χάρισε ένα λεξικό χιλιάδων σελίδων με τις λέξεις τις πλασθείσες υπό των λογίων μετά το 1453!

Ο Μπαμπινιώτης παρέλαβε μια πανάρχαια γλώσσα που φέρνει στη ροή της ομηρικές λέξεις, ελληνιστικές, ρωμαϊκές, βυζαντινές, τουρκικές, σλαβικές, αρβανίτικες, αραβικές, ιταλικές (όλο το ναυτικό και θεατρικό μας λεξιλόγιο είναι ιταλικό - πριμάτσα, μπούκα).

Ο Μπαμπινιώτης, ο μέγας συστηματικός, ξεκίνησε τη γλωσσική του εκστρατεία πρώτα συλλέγοντας λέξεις και μας δώρισε το Λεξικό του θησαυρίζοντας ό,τι κουβαλάει το ποτάμι. Ύστερα μας πλούτισε με εξειδικευμένα ή εκπαιδευτικά χρηστικά λεξικά και συστηματική ιστορική ανάλυση της γλωσσικής μας πορείας με τη συνεργασία του σπουδαίου γλωσσολόγου Κλαίρη. Ο Μπαμπινιώτης πρώτος έφερε στην πανεπιστημιακή αίθουσα, διδάσκοντας τους νέους έλληνες φιλόλογους, τη δομολειτουργική γλωσσολογική θεωρία του κορυφαίου σήμερα γλωσσολόγου και ακτιβιστή Νόαμ Τσόμσκι. Τον φιλοξένησε καλώντας τον και στο αμφιθέατρο της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών.

Ετσι, ακολουθώντας τις πιο προχωρημένες έρευνες γύρω από το γλωσσικό φαινόμενο από τον Σοσίρ και τον Βιτγκενστάιν στον Τσόμσκι, έφτασε να διαπιστώσει πως η παλιά προσέγγιση της γλώσσας ξεχωριστά ως γραμματικό σύστημα και ως συντακτικό είναι συχνά ένας δρόμος με δύο κατευθύνσεις που δεν συναντώνται. Ετσι έφτασε, μελέτησε και συστηματικά δημιούργησε την πλέον μοντέρνα προσέγγιση του γλωσσικού φαινομένου. Η γλώσσα δεν είναι λέξεις, είναι συντάγματα λέξεων, δομές, λειτουργίες επικοινωνίας αλλά και συνάμα πολιτιστική αξία. Οχι απλό εργαλείο αλλά αποτύπωση σε σύστημα σημείων και δομών ενός ψυχισμού ατόμων και συνόλων.

Αυτό το γλωσσικό, επικοινωνιακό και αξιακό σύστημα υλοποιείται με τα πλέον σύγχρονα επιστημονικά εφόδια στη «Σύγχρονη Σχολική Γραμματική για όλους». Με έμφαση στο «Όλους», Έλληνες και μετανάστες.

Το νέο εργαλείο παιδείας του Μπαμπινιώτη θα δοκιμαστεί στην πράξη αν η πολιτεία το αξιώσει να γίνει γλωσσικός οδηγός στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εκεί μνημένοι δάσκαλοι και φανατικά για γράμματα παιδιά θα διδαχτούν τη γλώσσα τους, την ομιλούμενη και τη γραπτή, χωρίς σχολαστικισμούς αλλά ως ζωντανό όργανο ανοιχτής και πολύπλευρης πνευματικής αλληλεγγύης. Ως δάσκαλος για πενήντα χρόνια λυπάμαι που δεν είμαι τώρα ενεργός εκπαιδευτικός για να διδάξω τη γλώσσα μου με τρόπο που τόσα χρόνια αναζητούσα.

Τελειώνω με έναν στίχο του Εμπειρικού: «Πάρε την λέξι μου. Δώσε μου το χέρι σου».

Γιώργος Μπαμπινιώτης

Σύγχρονη Σχολική Γραμματική για Όλους

Ελληνική γλώσσα -

Γραμματική - Σύνταξη

Εκδ. Κέντρο Λεξικολογίας,

2017, σελ. 480 Τιμή: 36 ευρώ

ΕΝΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ

© Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Α.Ε.

Το σύνολο του περιεχομένου και των υπηρεσιών του site διατίθεται στους επισκέπτες αυστηρά για προσωπική χρήση. Απαγορεύεται η χρήση ή επανεκπομπή του, σε οποιοδήποτε μέσο, μετά ή άνευ επεξεργασίας, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.